

Sakralni prostori so v monografiji predstavljeni v kulturno-zgodovinskem kontekstu. Pri tem je poudarjena njihova prvotna funkcija, vpetost cerkva v čas in prostor ter njihova povezanost z družbo, posameznikom in posledično z družbenimi spremembami. Zastopane so župnijske, samostanske in bratovščinske cerkve, največji delež pa pripada romarskim cerkvam, ki so imele ključno vlogo pri utrjevanju katoliške vere. Zato so jim skozi celotno obdobje posvečali posebno pozornost, so tudi najbogatejše in najrazkošnejše opremljene in poslikane. Pri postavljanju in opremljanju teh cerkva pa so poleg cerkvene oblasti imeli zelo pomembno vlogo tudi plemiški donatorji. Ti so s temi zunanjimi znaki v času protireformacije kazali, da so pravi katoličani, saj so povetini izhajali iz protestantskih družin. Tako so v knjigi zaradi takih donacij prisotni Janez Jakob baron Khisl, ki je podprl gradnjo romarske cerkve v Novi Štifti pri Ribnici, Lovrenc grof Lanthieri, mecen obnove Marijine cerkve v Obršljanu pri Komnu in Wolf Engelbert grof Auersperg, kranjski deželni glavar, ki je prispeval k zidavi kapele sv. Frančiška Ksaverja pri ljubljanski jezuitski cerkvi. Baročni sakralni prostori niso bili le pričevalci o spremembah in dejavnostih višjih slojev, ampak so v knjigi predstavljeni tudi kot pričevalci o življenju prebivalstva nižjih slojev. O prošnjah, željah, nesrečah in potrebah vernikov, ki so iz domačega zavetja poromali v milostne kraje, kjer so se priporočili čudodelni slikali kipu, največ izvemo prav iz upodobitev v romarskih cerkvah. Želje za boljši jutri so tu izgovarjali mnogi posamezniki, ne glede na družbeni sloj, ki so mu pripadali. S knjigo *Barok na Slovenskem. Sakralni prostori* je bralcu predstavljen sakralni prostor v vsej svoji večplastnosti in v pomembni socialni vlogi, ki jo je imela cerkev v tedanji družbi, saj je predstavljala stičišče različnih slojev ter je v veri v moč teh milostnih krajev združevala posameznike od cesaric do beračev.

Že omenjena tri poglavja pojasnjuje uvodno poglavje, kjer so spretno prepletena umetnostna področja arhitekture, kiparstva in slikarstva v zgoščen oris razvoja baročnega sloga na Slovenskem, ki je vpet v širši kontekst kulturnih razmer v Evropi in na Slovenskem. Tako je predstavljen pregled slovenske baročne umetnosti v 17. in 18. stoletju, ki temelji na rezultatih najnovejših raziskav. S svojim delom sta avtorja uspela bralcu predstaviti baročno dediščino kot uporaben in v svetu sodobnega človeka še vedno aktualen medij za prikaz tedanjih kulturnih dogajanj.

Avtorja sta v knjigi združila svoje delo na način, ki je za slovensko znanstveno publicistiko redek, a nadvse dobrodošel. Besedilo sta namreč povezala v celoto, ki je ne delijo posamezni avtorsko podpisani prispevki, ampak deluje celotna monografija kot delo enega avtorja. Tako bolje nagovarja bralca in ga vabi ne samo k branju, ampak tudi k ogledu predstavljenih baročnih spomenikov. Zaradi vseh navedenih razlogov knjiga *Barok na Slovenskem. Sakralni prostori* uspešno opozarja na najdragocenejša umetniška dela naše preteklosti in ne

napeljuje le znanstvenikov, temveč tudi širšo strokovno in laično javnost k doživljanju in razumevanju, pa tudi k ohranjanju teh izjemnih spomenikov.

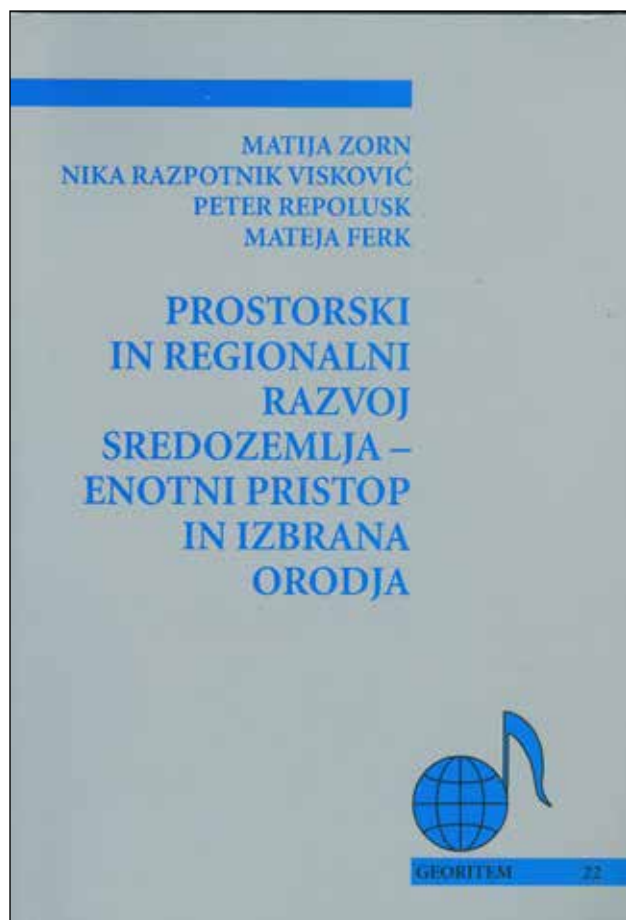
Ines Unetič

Matija Zorn, Nika Razpotnik Visković, Peter Repolusk, Mateja Ferk (2013): *PROSTORSKI IN REGIONALNI RAZVOJ SREDOZEMLJA – ENOTNI PRISTOP IN IZBRANA ORODJA*, Geografski Inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Zbirka Georitem 22, Ljubljana, 141 strani.

Knjiga je rezultat sodelovanja Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU pri projektu OTREMED, financiranega v okviru EU transnacionalnega sodelovanja za območje Sredozemlja, v sklopu programa Mediteran (<http://www.programmamed.eu/en>), ki je potekal v letih 2010-13. Cilj projekta OTREMED je bil razvoj orodja za strateško prostorsko načrtovanje v Sredozemlju (Tool for the Territorial Strategy of the MED Space) ter oblikovanje metodologije za enoten pristop k spremljanju prostorskega in razvojnega načrtovanja, ki temelji na izbranih razvojnih dejavnikih in kazalnikih. Evropsko Sredozemlje je geografsko, gospodarsko in politično zelo raznoliko območje, zato je doseči skladnejši in uravnotežen regionalni razvoj zelo zahteven cilj, dosegljiv le s teritorialnim sodelovanjem in skupnim načrtovanjem. V knjigi so najprej predstavljene temeljne naravno in družbeno geografske značilnosti Sredozemlja ter opredelitve sredozemske regije po različnih regionalizacijah, ki so tudi kartografsko prikazane. Iz prikazane je razvidna velika pestrost, ki otežuje omejitve regije tudi v Sloveniji. Sledi tipologija problemskih območij v evropskem Sredozemlju s podobnimi geografskimi in družbeno-ekonomskimi značilnostmi, ki ločuje osem kategorij: mega urbana območja, obalna urbana območja, urbana območja v zaledju, podeželska območja z intenzivnim kmetijstvom, prehodna podeželska območja, podeželska območja z razvojnimi problemi, majhne otoke in otočja. V podpoglavju »koncept regionalne konkurenčnosti in teritorialne kohezije v Evropski uniji« so predstavljeni najprej nekateri že sprejeti dokumenti in strategije, kot so Lizbonska strategija, Evropa 2020, Evropska perspektiva prostorskega razvoja, Teritorialna agenda Evropske unije, nato pa glavni razvojni izzivi in razvojni dejavniki, ki vplivajo na teritorialno kohezijo in konkurenčnost sredozemskih regij: oživljanje urbanega sistema, raziskave in razvoj, razmerje podeželje-mesto, prometna dostopnost, dostop do informacijske in komunikacijske tehnologije, trajnostna energetska oskrba, varstvo pred (naravnimi) nesrečami in upravljanje z naravnimi viri, upravljanje s kulturno dediščino, vzdržnost regionalnih ekonomskih virov, upravljanje/vodenje in prostorsko načrtovanje (vrednotenje prostora, upravljanje s prostorom, načrtovanje de-

javnosti, varovanje kulturne pokrajine). Kot zanimivost lahko omenimo, da problemske regije obalnih urbanih območij zadeva kar 16 razvojnih izzivov, medtem ko urbana območja v zaledju le 11, kar nakazuje zahtevnejše prostorsko in razvojno načrtovanje v obalnih območjih. Poglavitni cilj projekta OTREMED je bil razvoj orodij za spremljanje razvoja, ki temelji na sistemu kazalnikov. Predvidena je bila uporaba kazalnikov, ki so bili metodološko preverjeni v predhodnih projektih ter oblikovanje nekaterih novih, specifičnih za Sredozemlje. Za spremljanje 26 razvojnih dejavnikov, ki ustrezajo različnim razvojnim izzivom sredozemskega območja, je bilo izbranih 55 kazalnikov. Ti stanje opisujejo na različnih prostorskih ravneh: NUTS 0, NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3, LAU 1 in LAU 2, v določenih časovnih nizih med leti 1990 in 2010, kjer pa so se zopet pokazale velike razlike med območji evropskega Sredozemlja, tako po obsegu sredozemskega območja kot po ravneh oblikovanja prostorskih enot in spreminjanju le-teh. Kot primer lahko omenimo, da se je v Sloveniji v navedenem obdobju povečalo število občin oziroma so se nekaj večje občine delile in raziskovalci so se posledično soočili s pomanjkanjem ali neustreznostjo podatkov za opis kazalnikov na ravni občin. Prvi del knjige se zaključuje s pregledom kazalnikom za spremljanje prostorske-

ga razvoja in konkurenčnosti evropskega Sredozemlja, z vrednotenjem vsebinske in metodološke povezanosti kazalnikov ter možnosti njihove uporabe za analizo več razvojnih dejavnikov. Med izbranimi 55 kazalniki so namreč nekateri primerni za spremljanje več razvojnih dejavnikov. Rezultati ekspertnega vrednotenja kazalnikov, povezanosti razvojnih dejavnikov in povezanosti OTREMED kazalnikov so prikazani tabelarično in grafično na straneh med 50 in 60. V drugem delu so najprej predstavljene naravne in družbene značilnosti slovenskega dela Sredozemlja, nato pa je sledilo spremljanje in vrednotenje prostorskega in regionalnega razvoja s pomočjo izbranih kazalnikov in metodologije, ki je rezultat raziskovalnega projekta. Za slovensko Sredozemlje so kazalniki prikazani na dveh ravneh in sicer na ravni NUTS 3, kar ustreza statističnim regijam in LAU 2, kar ustreza občinam. Za NUTS 3 so bili dosegljivi podatki za 27 kazalnikov, za LAU 2 pa za 26, ampak za različna časovna obdobja, zato jih je bilo dejansko možno uporabiti le 14. Prvo skupino kazalnikov predstavljajo kazalniki porabe zemljišč (Corine Land Cover – Eionet Slovenija 2013), drugo pa statistični kazalniki za spremljanje razvojnih dejavnikov. Delež pozidanih zemljišč, spremembe pozidanosti, povprečna letna stopnja pozidave, pozidana zemljišča na prebivalca, delež kmetijskih zemljišč skupaj, spremembe deležev kmetijskih zemljišč, indeks porabe zemljišč na varstvenih območjih ter indeks porabe zemljišč v obalnem pasu so kazalniki porabe zemljišč. Demografske trende kažeta spreminjanje števila prebivalcev in indeks obrata števila potencialno aktivnih prebivalcev, sprememba števila zaposlenih se nanaša na trg dela, delež aktivnih z visoko ali univerzitetno izobrazbo, število raziskovalcev na 1000 zaposlenih, število aktivnih v kmetijstvu na 1000 prebivalcev pa na človeški kapital. Sledijo kazalniki kakovosti življenja oz. družbene izključenosti, intenzivnosti turizma, kulturnega in naravnega kapitala, inovativnosti kmetijstva, zelene ekonomije in spremljanja (monitoringa) ogroženosti prebivalstva: povprečna neto plača na zaposlenega, intenzivnost turizma, število kulturnih delavcev na 1000 zaposlenih, število muzejev in sorodnih ustanov, delež ekoloških kmetijskih zemljišč, delež podjetij z ISO 14000 in podobnimi licencami, delež prebivalcev na ogroženih območjih in delež zavarovanih območij. Pri vseh kazalnikih je pojasnjen postopek izračuna, primerjava na ravni NUTS 3 in kratko pojasnilo dobljenih rezultatov, nato pa še kartografski prikaz vrednosti kazalnika na ravni občin oziroma LAU 2. Slednjih je v opredeljenem slovenskem Sredozemlju 25 in pokrivajo ozemlje Slovenije od Bovca na severozahodu do Pirana na jugozahodu in v »notranjost« vse do Blok in Loške doline. Občine sestavljajo tri regije: Goriško, Notranjsko-kraško in Obalno-kraško, obsegajo 4824 km² in 955 naselij. V letu 2011 so imele skupaj 282.637 prebivalcev, kar predstavlja 13,7 % vsega prebivalstva Slovenije. Pri večini kazalnikov se kaže precejšnja raznolikost med občinami in manjša med regijami,

ker pa ne razpolagamo s podatki za ostalo Slovenijo, ne moremo sklepati na skupne značilnosti sredozemskega dela Slovenije kot kohezijske regije. Pri nekaterih kazalnikih pa so prikazane razlike med občinami majhne oziroma je opazna večja enotnost slovenskega Sredozemlja. Vsekakor so dobrodošli kratki komentarji, ki nam pomagajo pri razumevanju prikazanega. Npr. delež pozidanih zemljišč, sprememba pozidanosti, delež kmetijskih zemljišč, prebivalstvene spremembe so v obravnavanem obdobju po občinah precej različne, delež kmetijskih zemljišč pa se je v večini občin zmanjšal in delež aktivnih z visoko ali univerzitetno izobrazbo v večini občin povečal. Podobno so se v primerjanih obdobjih vrednosti določenih kazalnikov opazno spremenile, druge ni večjih sprememb. Vrednotenje prostorskega in regionalnega razvoja sredozemske Slovenije bi bilo zagotovo zanimivo bolj podrobno spoznati, tendence sprememb in dejavni procesi pa so razvidni že v prikazanem. Dobrodošli bi bili tudi obsežnejši komentarji rezultatov, podkrepitveni s primerjavo z drugimi deli Slovenije, kar pa bi zahtevalo več prostora kot mu je odmerjeno v sklopu predstavitve razvoja orodij oziroma metodologije spremljanja prostorskega in razvojnega načrtovanja na ravni Sredozemlja kot celote. V sklepnem delu so izpostavljeni prostorski in razvojni izzivi. V slovenskem Sredozemlju so prisotni štirje tipi problemskih regij: obalno urbano območje, ki obsega gosto poseljeno in pozidano obalo z zgoščenimi dejavnostmi in potencialnimi okojskimi problemi, urbana območja v zaledju z večjo zgoščenostjo prebivalstva in dejavnosti, podeželje z intenzivnim kmetijstvom v neposrednem zaledju obale, v Vipavski dolini in Goriških brdih ter podeželska območja z razvojnimi težavami, kamor se uvršča večina območij odseljevanja prebivalstva, zmanjševanja pomena kmetijstva in pomanjkanja delovnih mest. Med pomembnejšimi razvojnimi izzivi sredozemske Slovenije so navedeni: prometna lega in prometna infrastruktura, turistične in gostinske dejavnosti, intelektualni potencial in obmejna lega. Napisano dopolnjuje 50 slik in 25 preglednic ter obsežen seznam virov in literature.

Valentina Brečko Grubar

Vesna Leskošek, Milica Antić Gaber, Irena Selišnik,
Katja Filipčič, Mojca Urek, Katja Matko,
Darja Zaviršek, Mateja Sedmak, Ana Kralj (2013):
NASILJE NAD ŽENSKAMI V SLOVENIJI,
Založba Aristej, Ljubljana.

Na prvi pogled se zdi, da je tematika nasilja nad ženskami vsaj zadnje desetletje v Sloveniji deležna precejšnje oz. zadostne pozornosti. Varne hiše, materinski domovi, koordinacijske službe za obravnavo nasilja v družinah, ki delujejo na »regijskih« centrih za socialno delo, programi v podporo žrtvam, nekaj raziskav o na-

silju, vse naštetost kaže, da je nasilje nad ženskami vsaj do določene mere bilo prepoznano kot problematika, ki zahteva sistematične ukrepe na več ravneh. In vendar tako sama vsebina monografije kakor tudi prepogosti najbolj skrajni primeri nasilja v družinah, o katerih bomo v medijih, kažejo, da problematiki še zdaleč nismo kos in da so teme, obravnavane v monografiji *Nasilje nad ženskami v Sloveniji*, zelo aktualne.

Monografija obsega sedem poglavij in je interdisciplinarno delo devetih avtoric – Vesne Leskošek, Milice Antić Gaber, Irene Selišnik, Katje Filipčič, Mojce Urek, Katje Matko, Darje Zaviršek, Mateje Sedmak in Ane Kralj, ki problematiko nasilja nad ženskami v Sloveniji analizirajo skozi leče socialnega dela, sociologije in prava. Avtorice večinoma izhajajo iz paradigme razumevanja nasilja nad ženskami kot posledice neravnovesja moči med spoloma, ki je rezultat patriarhalnih družbenih vzorcev in opozarjajo na še vedno prepogosto doemanje nasilja nad ženskami kot problema zasebne sfere in ne kot univerzalnega družbenega problema.

Milica Antić Gaber in Irena Selišnik v poglavju *Zakonodaja o nasilju nad ženskami v Sloveniji* najprej opozorita na pogostost molka o problematiki in orišeta globalni okvir spolnega reda in dominantnosti moških. Sledi opis mednarodnega prava OZN, EU, drugih mednarodnih skupnosti in lokalnih posebnosti ter razvoja smernic in zakonodaje, ki v Sloveniji urejajo problematiko nasilja nad ženskami. Avtorici med drugim prepoznata potrebo po osredotočenosti državne zakonodaje na posebej ranljive skupine žensk (revne, hedihipirane, starejše, imigrantke) in uvajanju ukrepov za preprečevanje sekundarne viktimizacije.

Pravne vidike spopadanja s problematiko nasilja v družini predstavi Katja Filipčič v poglavju *Kazenskopravno odzivanje na nasilje v družini*. Razvoj opredelitve in inkriminiranja nasilja v družini in pravi ključnega pomena za sankcioniranje storilca in zaščito žrtve. Pomemben kazenskopravni institut spopadanja z nasiljem v družini predstavlja leta 2003 uveden ukrep prepovedi približevanja, ki ponuja možnost začasne zaščite žrtve. Avtorica poudari, da se v zadnjih desetih letih v Sloveniji kazenskopravne obravnave družinskega nasilja pomembno spreminjajo tako na področju obravnavanja storilcev, na področju varovanja žrtve, kakor tudi na področju zavezovanja delovanja javnih institucij v smeri nudenja pomoči žrtvi in medsebojnega sodelovanja javnih institucij.

V tretjem poglavju Mojce Urek z naslovom *Nasilje med partnerji v partnerskih odnosih in v zasebni sferi* je najprej izpostavljena problematika raznovrstnosti metodoloških pristopov raziskovanja pogostosti pojava nasilja nad ženskami, ki onemogoča primerljivost podatkov o prevalenci pojava v različnih državah. Sledijo izsledki nacionalne raziskave o pojavnosti nasilja in odzivnosti na nasilje nad ženskami v Sloveniji, ki je bila izvedena med leti 2008 in 2010. Podatki o pogostosti fizičnega, psihičnega, premoženjskega in spolnega nasilja nad ženskami ter omejevanju gibanja in osebne svobode ter